

De etalage van de fotografie

Galeriehouders over talentvolle fotografen, luie kunstenaars en slapende museummedewerkers

Truus Gubbels Willem van Zoetendaal en Adriaan van der Have zijn de eigenaars van twee vooraanstaande Amsterdamse galeries waar fotografie de toon zet. Waarom kozen zij voor fotografie, hoe oordelen zij over de Nederlandse fotografen en hoe zien zij de toekomst van het fotografiebestel?

Adriaan van der Have had, voordat hij galerie Torch opende, een lijstenmakerij en studeerde daarnaast kunstgeschiedenis, rechten en marketing. Ook was hij mede-eigenaar van Art unlimited, destijds kaartenwinkel en inmiddels uitgegroeid tot een internationaal imperium dat zich met de verkoop van kunstansichtkaarten bezighoudt. In 1984 begon hij met de galerie. Hij organiseerde veel fotografietentoonstellingen, onder andere van Anton Corbijn, Teun Hocks, Micha Klein en Loretta Lux. Vanwaar zijn keuze voor fotografie?

Van der Have: 'Halverwege de jaren tachtig was er een overkill aan schilderkunst. Je had net de Jonge Wilden gehad, dus ik dacht: dat wil ik liever niet. En op dat moment was er waanzinnig veel talent in fotografie, dat vond ik erg interessant... en zo is het tentoonstellingsprogramma eruit gerold met de nadruk op fotografie, maar niet uitsluitend.'

Van Zoetendaal vertegenwoordigt onder

andere Céline van Baalen, Koos Breukel, Annaleen Louwes en Bertien van Maanen. Hij zette vanaf 1991 de fotografieafdeling aan de Gerrit Rietveld Academie te Amsterdam op: 'In de jaren negentig heb ik met een aantal door mij gekozen docenten een Rietveld "fotografie-school" opgezet en zo een hele generatie kunstenaars gevormd. Ik maakte tentoonstellingen met (ex)studenten en docenten en gaf publicaties uit. Eigenlijk was de galerie een nieuw platform waar het werk ook kon worden getoond. Een eigen plek waar ik niet gebonden was aan opdrachtgevers, in een periode waarin de fotografie zich emancipeerde in de beeldende kunst. Van het een kwam het ander, en zowel particulieren als bedrijfsverzamelaars kwamen op mij af.'

Van der Have ziet het als taak van de galeriehouder om kunstenaars te signaleren van wier werk je denkt: Dat is straks de beeldtaal waar de hele wereld het over gaat hebben. 'Ik ren niet

Koos Breukel: Survivor of an Aircrash 2, 2001, bariet
 Courtesy: Van Zoetendaal Amsterdam

als een idiote hond achter een bot aan, maar als ik denk: dat is het, dan ga ik er helemaal voor. Tegelijkertijd blijf ik heel trouw aan de mensen met wie ik werk. We hebben kunstenaars die op basis van economische cijfers allang van school getrapt zouden zijn. Op zich is dat niet erg, maar het kan niet zo zijn dat twintig of dertig procent van het galeriebestand daaruit bestaat. Dat is economisch niet haalbaar.

De mensen met wie we beginnen, krijgen van de buitenwereld meestal nog geen erkenning. Daar ben ik dan juist heel blij mee. Langzamerhand komt er dan, meestal eerst vanuit het buitenland, erkenning, en na een jaar of vijf komt Nederland over de brug. Onze markt is heel duidelijk internationaal. De omzet wordt voor tachtig tot negentig procent in het buitenland gemaakt.'

Ook voor Van Zoetendaal is financieel succes niet de voornaamste drijfveer: 'Dan kunnen er geen nieuwe dingen meer ontwikkeld worden

en ga je alleen maar af op het bestaande succes. Als een foto (goed) verkocht wordt betekent dat nog niet dat de kwaliteit gegarandeerd is. Je moet vooral werk tonen van fotografen in wie je zelf gelooft. Ooit wordt dat wellicht beloond...' Hij vindt het van belang om werk van zijn kunstenaars te laten zien op verschillende podia. 'Dan zegt iemand na een jaar: "Hé, dat heb ik toch ergens gezien", en dan weet die persoon niet meer dat dat door mij komt. Publicaties zijn ook belangrijk. Die zijn commercieel geen succes, maar dat zijn echt dingen die je doet uit passie.'

Van Zoetendaal maakt altijd duidelijke afspraken met zijn kunstenaars. 'Alles wordt uitgebreid besproken – en ook schriftelijk vastgelegd. De basis is gedeelde gedrevenheid en vriendschap; daarom gaat er ook nooit wat mis. Oplages – meestal zes bij grote foto's en tien bij kleine – worden in overleg bepaald en dat gaat altijd in harmonie.'

Van der Have werkt met oplagen van één tot dertig: 'De editie in relatie tot de vraag is een interessant punt. In principe doen we dat niet in de trant van "de kunstenaar is beroemd en daarom doen we er nu twintig in plaats van twee". Het worden er dan misschien drie of vier, maar zeker geen twintig. In principe ben ik tegen het systeem om alsmaar nieuwe edities te maken. De veilingprijzen van sommige van onze kunstenaars zijn een stuk hoger dan in de galerie. Zo'n Loretta Lux kost bij ons zo'n 3.500 euro en die brengt op de veiling tegenwoordig zo'n 8.800 dollar op. Dus als je hem hier koopt en je gaat dan naar de veiling, dan heb je een verdubbeling van het aankoopbedrag. We hebben ook foto's van Andreas Gursky te koop gehad voor 1.400 mark, die later zijn geveild voor anderhalve ton.'

De ideale galeriehouder

Wat zien Van Zoetendaal en Van der Have als de ideale galeriehouder? Van Zoetendaal: 'Tja,

vader, moeder en galeriehouder: als ik als kunstenaar een galerie zou moeten zoeken, dan zou ik mezelf nemen. Ik hoor bij het ontstaan van het werk, bezoek regelmatig het atelier en heb een zeer persoonlijke band met de kunstenaars. Kunstenaars die dat niet prettig vinden, daar wil ik niet mee werken. Ik ben geen winkel waar ik iemands werk verkoop. Ik ga ook niet alles ophangen wat ik volgens de kunstenaar moet ophangen. Ik ben een volwaardige partner, als ik het niet goed vind dan doe ik het niet. Zo simpel is het, van tevoren wordt dat ook allemaal vastgesteld en iedereen weet dat daarmee rekening gehouden moet worden. Ze worden soms wel eens verdrietig of boos als zij iets goed vinden, maar ik niet. Dat moet dan maar even. Maar er zijn hier nog nooit kunstenaars weggelopen. Ik tel mijn zegezingen. Het gebeurt wel in de kunstwereld dat ze worden uitgekocht, bijvoorbeeld door een Amerikaanse galerie. Dan gaan ze weg uit Nederland.’

Van der Have: ‘Ik heb graag dat kunstenaars zelf hun zaken goed doen. Heel veel kunnen dat helaas niet. Er moet gewoon gewerkt worden, niet dat gezeik van “ik voel me vandaag niet goed en de eerstkomende drie weken ook niet en dan ga ik op vakantie en over drie maanden ga ik

werken”. In Nederland kan dat gewoon, maar eigenlijk is het hilarisch. Nederlandse kunstenaars zijn niet altijd professioneel – in het buitenland is dat vaak heel anders. Die zijn in het algemeen heel trouw en gaan professioneel met hun beroep om. Dat heeft ook met het subsidie-syndroom hier te maken: “Ik ben de kunstenaar en ik ben heel belangrijk!” Maar zo werkt het niet. Een goeie kunstenaar in Amerika zonder goeie galerie is niks en een goeie galerie zonder

‘Je moet vooral werk tonen van fotografen in wie je zelf gelooft. Ooit wordt dat wellicht beloond...’

goeie kunstenaar is ook niks. Maar een goeie galerie en een goeie kunstenaar, dat is dubbel top! Een Nederlandse kunstenaar gaat zo ontzettend gauw de ster uithangen. Als alle subsidies morgen worden afgeschaft, dan weet ik zeker dat er snel een mentaliteitsverandering intreedt. Je kunt dan wel zeggen dat het zo fijn is, die subsidies, maar dat is helemaal niet fijn: het is niet gezond. In Nederland is het ook niet gewoon dat galeries productiekosten betalen. Wij doen wel mee aan productiekosten, printkosten, inlijsten speciale transporten of wat er ook nodig is. Er zijn misschien drie, vier, hooguit vijf galeries die daaraan meedoen in Nederland. Bij de meeste is het “ik speel de galeriehouder, jij brengt het werk”. Bij ons maakt een kunstenaar een tentoonstelling met zeven foto’s en dan moet je nummer één ophalen in Berlijn, nummer twee in Hamburg, nummer drie in Rome, nummer vier in Parijs, nummer vijf ook, dus dat is mazzel, nummer zes in

Londen en nummer zeven staat in Kopenhagen. Dan denk je wel eens: godallemachtig. Als ik denk dat het interessant is, doe ik het, maar het kost wel een hoop geld.'

Internationale markt

Beide galeriehouders houden veel presentaties op buitenlandse kunstbeurzen. Van Zoetendaal doet mee aan Paris Photo en gaat naar San Sebastián, de belangrijkste buitenlandse foto-beurzen. Hij vindt beurzen heel goed voor nieuwe klanten en verkopen: 'Er wordt een internationaal netwerk opgebouwd tijdens die beurzen en dat werkt terug op Nederland. Ik ga bijvoorbeeld een tentoonstelling maken in Korea met alle mensen van de galerie; dat is fantastisch. Ik maak er een in Parijs waar ik heel veel goede contacten heb en ze mijn kennis en expertise waarderen.'

Van der Have is ook veel op beurzen te vinden. 'Al vanaf dat we bestaan, terwijl de meeste galleries dat pas de laatste vier, vijf jaar doen. We hebben veel buitenlandse contacten en zijn ook toegelaten op beurzen waar je normaal vijf jaar voor moet bestaan: mazzel en zegeningen van bovenaf. In Amerika hebben we erg veel beurzen gedaan, daar moet je vaak heen gaan willen mensen je kennen. We adverteren eigenlijk alleen in buitenlandse bladen. De Mondriaan Stichting is geweldig voor de beurzen, dan krijg je steun waardoor je af en toe gekke dingen kunt doen. Uiteindelijk verkoop je daar meestal weinig, maar het is wel bijzonder om te laten zien wat Nederlandse kunstenaars kunnen. Als je puur via economische regels werkt, moet je daar gewoon mensen laten zien die goed of heel redelijk verkopen; anders moet je het niet doen. Als je dan wat steun krijgt, is de druk op je omzet minder, waardoor je ook iets bijzonders kunt doen dat niets oplevert. Zo hebben we een klein kerkkamertje gehad waar je kon biechten, en Victor en Rolf met volkomen idiote (maar geweldige) installaties.'

Van Zoetendaal ziet als taak van de overheid, of een instelling als de Mondriaan Stichting, eveneens vooral het stimuleren van de mogelijkheden om het werk van fotografen naar het buitenland te brengen. In dat kader is het goed en belangrijk galleries en kunstenaars te steunen.

Klanten en kopers

Van Zoetendaal heeft goede contacten met grote bedrijfsverzamelingen en met een aantal musea. Maar met andere musea botert het minder: 'In het algemeen tonen musea weinig creativiteit en ruimte en hun aankoopbeleid is vaak defensief. Ze kopen wel, maar kiezen slecht. Een aantal museummedewerkers is gewoon ingeslapen: ze vinden het wel best zo, die maandelijks salarissen en een beetje tobben achter de administratie. Musea moeten zich veel meer specialiseren, veel meer keuzes maken binnen het medium: ik vind dat ze nu te veel hetzelfde doen. Ze moeten een eigen visie ontwikkelen en duidelijk maken hoe ze met fotografie willen omgaan. Nu maken ze allemaal dezelfde soort tentoonstellingen. Dat zou wel eens mogen veranderen. Bij bedrijfscollecties komt dat soms ook voor, maar de meeste curatoren van bedrijfscollecties zijn actiever en dynamischer. Er zijn daar veel meer enthousiaste mensen aan het werk, allemaal tussen de dertig en veertig, bijna allemaal vrouwen. Ze kijken goed uit hun ogen, hebben allerhande ideeën en kunnen mij corrigeren, mocht dat nodig zijn. Daar kunnen de meeste musea wat van leren. Neem nou het Stedelijk Museum. Dat is een ramp... dat wordt echt geen museum van de toekomst. Een en al bureaucratie, de medewerkers kunnen niet ontslagen worden, ze zijn te lui om zich op de hoogte te houden van wat er aan de hand is.'

De ervaring van Van der Have is dat de Nederlandse musea 'voor geen meter meer kopen'. 'Hun budgetten zijn teruggeschoefd, waardoor ze veel dingen hebben gemist, zeker op het ter-

rein van fotografie. Straks moeten ze een inhaalslag maken, maar dan zijn ze te laat – zeker qua geld. Laat ik Loretta Lux als voorbeeld noemen: alleen het GEM in Den Haag en het Gemeentemuseum Helmond hebben wat gekocht, de rest niet. Nu zijn ze te laat, want als het te koop is, is het waanzinnig duur, dat hebben ze dus gemist. Als museum moet je goed kijken, goed nadenken, en snel – maar niet al te snel – kopen. Als je het fotografiebeleid van het Stedelijk Museum Amsterdam vergelijkt met dat van de Tate Gallery of van Duitse musea als het Museum Ludwig in Keulen, dan zie je het verschil. Die zijn heel alert in het kopen van actuele kunst. Het echt alert zijn bij het signaleren wat nu belangrijk is in de kunstwereld, die vaardigheid is verloren gegaan. Ik vind dat nog maar weinig mensen dat kunnen. Zelf heb ik nog steeds een onstuitbare behoefte om verrast te worden – dat ik, wanneer ik iets zie, denk: godallemachtig, wat is dat gaaf! Ik voel me een beetje alleen, eenzaam en dat vind ik echt jammer. Het idee is toch dat musea een bepaalde deskundigheid hebben. Maar in de praktijk blijken maar weinig curatoren écht kijk te hebben op wat er in de kunst aan de gang is. Ze zien het gewoon niet. Ze hebben geen *finger-*

‘Neem
nou het
Stedelijk
Museum.
Dat is
een
ramp...
dat wordt
echt geen
museum
van
de toe-
komst.’

spitzengefühl, waardoor ze niet zien waarom een bepaalde foto beter is dan een andere.’

Rijk en succesvol?

Van Zoetendaal: ‘Het is niet zo dat ik er rijk van word, nee. Dat heeft te maken met de manier waarop je het doet. Ik wil niet alleen maar met succesvolle mensen werken, maar ook in nieuw talent investeren. Het geld dat binnenkomt, gaat naar nieuw talent, nieuwe boeken en dergelijke. Het is een emmer met een gat. Je wordt er niet rijk van, dat kan ook niet. Geen enkele galeriehouder, geen enkele kunstenaar wordt er rijk van... tenminste, niet in Nederlandse galeries. Succesvol en rijk zijn er hooguit vijf, en die hebben allemaal een galerie in het buitenland. Ze hebben geen persoonlijk contact met de galeriehouder, wat ze uiteindelijk opbreekt. Ja, aan alles zit een prijs: veel geld en toch eenzaam, dat is de keerzijde. De fotografiehype van de afgelopen tien jaar luwt nu enigszins, en daar ben ik blij om. De enorme aandacht heeft de fotografie geëmancipeerd en gebracht waar ze nu is: op een gelijk niveau met de schilderkunst. Het is alleen maar goed dat er nu weer sprake lijkt van een dalletje omdat niemand meer weet hoe het nu verder moet met de fotografie. Ik ben ervan overtuigd dat er wel weer een nieuwe hausse komt. Op academies is er veel aandacht voor fotografie.’

Van der Have vindt dat het niet genoeg gezegd kan worden dat de Nederlandse fotografie op dit moment een enorme kwaliteit heeft en misschien wel bij de eerste vijf of zes landen ter wereld hoort. ‘Maar ik zou graag willen dat fotografen zich wat professioneler zouden opstellen, dat levert veel meer op. Het succes is er in potentie, maar komt er niet uit omdat ze zichzelf soms in de weg lopen met een soort rare allure. Als je Engelse kunstenaars vergelijkt met Nederlandse, dan kun je zeggen dat ze zes keer zo hard gaan. Ze geven zich voor de volle tweehonderd procent, maken schulden om hun vak te kunnen uit-

Truus Gubbels

is redacteur van Boekman en
stafmedewerkster van de Boekman-
stichting

oefenen. Hier wordt alles afgemeten: er moet bij wijze van spreken om half zeven gegeten worden; in het buitenland gaan ze door met wat er gedaan moet worden. Er is een soort van *die hard*-mentaliteit, ook bij de galeriehouder. Als jij op een bepaald moment met kunstenaars veel succes hebt en dat brengt met zich mee dat je niet om zes uur thuis bent, dan moet je doorgaan, dat is *part of the deal*.'

Toch denkt Van der Have ook dat 2005 het jaar van de ommekeer is voor de fotografie, het jaar waarin alles wordt herzien, bijgesteld, opnieuw beoordeeld. 'De schilderkunst is weer aan een opmars bezig, terwijl de fotografie op het hoogtepunt van haar populariteit op een synthetische manier, heel artificieel, door schildersgaleries wordt weggedrukt. Dat is onder meer te zien op beurzen en veilingen. Een heel ongezond voorbeeld is de veiling van een schilderij van Marlene Dumas onlangs, voor 2.610.000 euro. Op dezelfde veiling werd een foto van Andreas Gursky, die voorheen ook werd ingeschat op zeer hoge bedragen, niet geveild. Een interessante ontwikkeling, omdat foto's van Gursky ook voor dat soort bedragen horen te gaan, en een teken dat de fotografie een andere waardering krijgt en er in de kunstwereld verschuivingen plaatsvinden. Een beetje *overexposure* en te veel epigonisme vragen om een soort herwaardering, en dan doen wij het heel goed: wij hebben geen epigonen, want die gaan er immers nu aan. Ik denk dat het heel snel zal gaan en dat een aantal foto's dit jaar op nieuw wordt beoordeeld, bekeken en gerecycled.'

Zie ook het artikel van Sandra Jongenelen over het verzamelen van foto's op pagina 42